

Stabil svensk folkopinion

Svensk välfärd är väl värd sin skatt

Enligt mottot "det ska löna sig att arbeta" har regeringen sänkt skatter och stramat åt socialförsäkringen. Men svensken i gemen anser att mer skattemedel borde gå till den offentliga välfärden. Även alliansens kärnväljare är villiga att betala mer för en kollektivt finansierad sjukförsäkring, skola, pension och så vidare.

Stefan Svallfors, professor i sociologi vid Umeå universitet, har analyserat Statistiska Centralbyråns (SCB) enkätundersökningar om svenskarnas förhållningssätt till välfärdstaten. De går flera decennier tillbaka i tiden och tillåter därför intressanta jämförelser.

Resultatet är en lättläst rapport med bitvis uppseendeväckande slutsatser, som publicerats inom ramen för den parlamentariska socialförsäkringsutredningens arbete.

Tre frågor står i fokus. För det första om tilliten till välfärdsstaten i allmänhet och socialförsäkringen i synnerhet ökat eller minskat under åren. För det andra huruvida betalningsviljan och stödet för kollektiv finansiering ökat eller minskat. För det tredje om misstanken att bidragsfusk och annat missbruk förekommer har vuxit eller krympt.

Över den generella utvecklingen, såsom den avtecknar sig i enkätsvaren, lägger Svallfors dessutom ett raster bestående av de klassiska konfliktdimensionerna klass, kön och ålder.

När det gäller den välfärdspolitiska tilliten så började SCB ställa frågor kring detta först under 1990-talet; i den förra finanskrisens svalldyningar.

Sedan dess har den självupplevda utsattheten minskat markant. Trots att vi befinner oss mitt inne i en global finanskris är det färre svenskar idag som tror att de kommer att få problem med försörjningen än för tio år sedan.

Däremot härskar utbredda tvivel kring pensionssystemet. Nästan hälften av de tillfrågade uppfattar det som sannolikt att deras pension inte kommer räcka för en acceptabel levnadsstandard.

Till skillnad från 1990-talet så är det de faktiska pensionärerna som oroar sig, inte de unga som bävar inför framtiden. Kvinnor är mer oroad än män och arbetare mer oroad än tjänstemän.

De förstärkta skillnaderna i tillit mellan olika grupper tolkar Svallfors som utslag av 1990-talets pensionsreform och debatten kring denna.

Generellt har svenskarnas förtroende för offentliga välfärdstjänster, såsom skola och barnomsorg, höjts sedan 1990-talet.

Förtroendet för sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna däremot, har försvagats. Även på denna punkt syns tydliga klasskillnader.

Högre tjänstemän anser i mycket högre utsträckning än arbetare att sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna klarar sina uppgifter väl.

Föga förvånande är tjänstemän även mindre oroliga över sin egen försörjning ifall de skulle tvingas sjukskriva sig.

I jämförelse hyser de svarande som själva är hänvisade till socialförsäkringen för sitt dagliga uppehälle minst förtroende av alla.

Den andra stora frågan i rapporten gäller välfärdens finansiering, eller drastiskt uttryckt betalningsviljan.

Resultaten är entydiga. Svenskarna vill öka den mängd skattepengar som går till välfärdstjänster och socialförsäkringar. Dessutom har viljan att själv betala högre skatt i detta

syfte ökat markant de senaste tio åren.

I SCB:s senaste enkätundersökning uppgav hela 75 procent av de svarande att de vara villiga att betala mer skatt om den gick till sjuk- och hälsovård.

Samma höga andel, det vill säga två av tre sade sig kunna betala mer skatt om den gick till äldre, respektive till grund- och gymnasieskolan.

Faktum är att andelen som uppger sig vara beredda att själva betala mer, är högre än den som yrkar på att skatteuttaget i allmänhet bör höjas - onekligen ett uppseendeväckande resultat.

Parallellt med denna utveckling har stödet för kollektiv finansiering av socialförsäkringen ökat. Idag anser över 80 procent av svenskarna att sjukförsäkringen och pensionerna i huvudsak bör betalas av skatter och arbetsgivaravgifter.

Motsvarande siffra för arbetslöshetsförsäkringen är lägre, 66 procent, men likafullt högre än under den närmast föregående mätningen.

Sammanfattningsvis finns det inga som helst tecken på någon sviktande betalningsvilja på det välfärdspolitiska området. Tvärtom.

Svallfors analys blottlägger dessutom att det ökade stödet för kollektiv finansiering framförallt beror på att grupper som tidigare varit skeptiska - nämligen högre tjänstemän och företagare - ändrat uppfattning.

Sist men inte minst visar rapporten att misstänksamheten om att välfärdssystemet missbrukas, till exempel genom att folk bidragsfuskar, aldrig har varit så låg som idag.

När alliansregeringen kom till makten 2006, var det betydligt fler som trodde att de sjukskrivna egentligen var friska, att de arbetslösa egentligen var lata och så vidare.

Trots politikens ihärdiga fokus på bidragsfusk och regeringens medvetet upprättade åtskillnad mellan de som arbetar och de som inte arbetar, så har allmänhetens misstankar om att folk myglar med trygghetssystemen krympt.

Svallfors tolkar detta som att människors egna och deras närståendes upplevelser av utsatthet väger tyngre än den officiella diskursen.

Två tendenser under 2000-talet förtjänar extra uppmärksamhet. För det första att det är de individer som har praktisk erfarenhet av sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna, som känner minst tillit till att dessa fungerar.

Precis som Svallfors skirver, kan detta tillitstapp tolkas både som ett misslyckande och som en framgång, beroende på vilka politiska ambitioner man har.

Om man anser att välfärdspolitikens viktigaste uppgift är att garantera marknadssvaga grupper en dräglig tillvaro, så är det ett problem.

Men om avsikten med förändringarna i socialförsäkringssystemet varit att öka avstånden i levnadsstandard och trygghet mellan de som arbetar och de som lever på ersättningar från välfärdsstaten (i förhoppningen att på den vägen få ut folk på arbetsmarknaden) kan den växande otryggheten tolkas som en seger.

Den andra tendensen är att alliansens väljare i allmänhet, och Moderaternas i synnerhet, numera ställer sig bakom ett högre skatteuttag för att upprätthålla den kollektivt organiserade välfärden.

Det kan i sammanhanget tyckas som en paradox att den borgerliga regeringens skattesänkarretorik, särskilt då åtskillnaden mellan de arbetande och de icke-arbetande, tycks ha fått ett sådant genomslag.

Det kan vara så att alliansens väljarstöd i själva verket bygger på helt andra faktorer än den så kallade jobblinjen, till exempel folks intryck av att den sittande regeringen är bra för Sverige i turbulenta kristider.

Det är också tänkbart att väljarna helst skulle vilja att regeringen värnar mer än bara "välfärdens kärna", men är för bekväma för att förläna sin önskan reellt eftertryck.

Unn Gustafsson